

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Науково-методичний збірник

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
№ 67

Частина 2

Київ - Вінниця
2011 р.

Нові технології навчання. *Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки.* - Київ-Вінниця, 2011. - Вип. 67. Частина 2. - 221 с.

Для наукових працівників, педагогів-практиків, молодих вчених.

Редакційна колегія:

О.А. Удод (головний редактор),
С.В. Кириленко (заступник головного редактора),
Ю.В. Івженко (відповідальний секретар),
Л.Ф. Бурлачук, М.Ф. Бондаренко, М.І. Бурда,
М.Ф. Дмитриченко, Т.О. Дмитренко, Н.Г. Ничкало,
Л.М. Паламар, Т.О. Пушкарьова, О.І. Ляшенко,
О.Я. Савченко, В.К. Сидоренко, М.Б. Євтух,
М.П. Хоменко, Д.В. Чернілевський, В.П. Широчин

У збірнику вміщені матеріали наукових досліджень учасників III Міжнародного семінару молодих вчених «Проектна активність викладача в формуванні духовно-моральної культури молоді XXI століття», який організований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Національною академією педагогічних наук України, Академією міжнародного співробітництва з креативної педагогіки (Свідоцтво Серія А00 № 827748 від 30.12.2009 р.): Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна», Вінницька філія Університету сучасних знань, Житомирський державний університет імені Івана Франка. Семінар відбувся 15 квітня 2011 р. в м. Вінниця.

Розглянуто актуальні проблеми навчально-виховного процесу в контексті інтеграції в Європейський простір вищої освіти з позиції людиноцентризму, ментальності, аксіології, міжкультурної взаємодії, використання новітніх технологій. Гармонізовано шляхи до побудови холистичної парадигми педагогіки, оптимізації особистісно орієнтованої освіти.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво Серія КВ № 12815-1699Р від 1.06.2007 р.

Збірник включено до переліку наукових видань ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з педагогічних наук. Постанова № 1-05.8 від 26.01.2011 р.

*Адреси редакцій: 04070, Київ-70, вул. П. Сагайдачного, 37, тел. 496-25-34; 228-11-04,
21050, Вінниця, вул. Соборна, 11, тел. (0432) 61-10-37*

© Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, 2011
© Академія міжнародного співробітництва з
креативної педагогіки, 2011

ЗМІСТ

<i>Чернилевский Д. В.</i> ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА, САМОРЕАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ В ИНТЕРЕСАХ РАЗВИТИЯ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ.....	7
<i>Акімова О. В.</i> РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ КУЛЬТИВУВАННЯ РЕФЛЕКСІІ.....	10
<i>Джеджула О. М., Миколюк О. П.</i> ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	15
<i>Корчинський В. С.</i> СТАН ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ І ЗДОРОВ'ЯФОРМУЮЧА ОСВІТНЯ СИСТЕМА.....	18
<i>Михеева Л. Н.</i> КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ: ВХОЖДЕНИЕ МОЛОДЕЖИ В МНОГОГРАННЫЙ МИР РОДНОЙ КУЛЬТУРЫ.....	22
<i>Рудишин С. Д.</i> КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ДУХОВНІ ЗАСАДИ БІОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОЛОГІВ.....	29
<i>Новикова А. И.</i> ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ К НАУЧНОЙ И ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СУЩЕСТВУЮЩИХ СИСТЕМ РЕГУЛИРОВАНИЯ.....	33
<i>Тенчурина Л. З.</i> ИТАЛЬЯНСКИЕ СТУДЕНТЫ О РОССИИ И РОССИЯНАХ.....	35
<i>Абрамова Р. М., Котова И. Г.</i> ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА – ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА.....	40
<i>Агапов Ю. Ю.</i> ПРИВАТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У СИСТЕМІ ОСВІТИ ВОЛИНИ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	42
<i>Бабій В. М.</i> МОЛОДЬ І ТОЛЕРАНТНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	46
<i>Варецька О. В.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ТВОРЧОСТІ В СУХОМЛИНСЬКОГО У РОЗВИТКУ ДУХОВНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ.....	51
<i>Васильєва Р. Ю.</i> СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ „ОСНОВ ЗДОРОВ'Я” ТА „ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ”.....	56
<i>Вірковський А. П.</i> ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК ПОЄДНАННЯ ІНТЕЛЕКТУ, ТВОРЧОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ.....	59
<i>Гарасимова І. Г.</i> МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ.....	63
<i>Головська І. В.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	69
<i>Дем'яничук О. О.</i> ГНОСТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА.....	73
<i>Джичоная М. А.</i> МАТЕРИАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА ГРУЗИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНЬШИНСТВА НА УКРАИНЕ.....	77
<i>Сіранчук Н. І.</i> СІМ'Я – ОСНОВА СОЦІУМУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	81
<i>Кобзар В. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	84
<i>Корицька Г. Р.</i> ЛІТЕРАТУРНЕ КРАЄЗНАВСТВО В СИСТЕМІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА (ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ).....	87
<i>Коралюк О. М.</i> ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК УМОВА ПРОДУКТИВНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ.....	90
<i>Костишко Ю. О.</i> ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ.....	96
<i>Липовецька О. Г.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ РЕГІОНУ.....	100

<i>Локаєнко А.Р., Локаєнко Л.А.</i> МІСЦЕ ПІСЕННИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПАТРІОТА СВОЄЇ БАТЬКІВЩИНИ.....	103
<i>Маліновська О.С.</i> КОМУНІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ САМОПІЗНАННЯ ОСОБИ.....	107
<i>Максимлюк С.А.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВАЖКИМИ ПІДЛІТКАМИ.....	111
<i>Масалова О.Ю.</i> ТЕХНОЛОГІЯ ВОСПИТАННЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕННЯ СТУДЕНТОВ К ЗДОРОВЬЮ.....	116
<i>Мельник Л.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ.....	123
<i>Мирончук Н.М.</i> ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ ФУНКЦІЇ- СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ.....	129
<i>Морозюк Н.В.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ШЕСТИРІЧКАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	132
<i>Найбауэр А.В.</i> НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ОРГАНИЗАЦИИ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ.....	135
<i>Ніколасєвська Р.М.</i> ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА І ШКОЛЯРА В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	138
<i>Обривкіна О.М.</i> ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ- РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	143
<i>Осадчий М.М.</i> АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ.....	149
<i>Паалєнко Л.А.</i> ДІАЛОГОВИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ.....	152
<i>Лазарєв М.І., Рубан Н.П.</i> МЕТОДИЧНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ ПРОЦЕСІВ І АПАРАТІВ ХІМІЧНИХ ВИРОНИЦТВ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ.....	156
<i>Прєдїткєвич О.С., Сїранчук Н.З.</i> ГУМАНІСТИЧНІ, ІННОВАЦІЙНІ ТА ПАТРІОТИЧНІ АСПЕКТИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	164
<i>Перєсєпкіна А.А.</i> КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ. БЕЛОРУССКИЙ КОНТЕКСТ.....	170
<i>Поджарєнко К.Є., Шевчук Т.М.</i> ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСІБ З УРАЖЕННЯМ ОРГАНІВ СЛУХУ ПРАВА НА ОСВІТУ ТА ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З УРАЖЕННЯМ ОРГАНІВ СЛУХУ.....	175
<i>Сичєвська Н.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПІДХОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ.....	181
<i>Сторожук А.І., Марчук С.В.</i> ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ ВНЗ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ.....	184
<i>Тулашєвілі Ю.И.</i> ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ ЗАСТОСУВАННЮ КОМП'ЮТЕРІВ У ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	189
<i>Хаустова О.В.</i> КРЕАТИВНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ.....	195
<i>Яшичєк С.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ ПОТРЕБ В СИСТЕМІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ КЕРІВНИКІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ.....	202
<i>Бобрук С.І.</i> ВІДВЕРТА ОЦІНКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У РЕАЛЬНОМУ ВНЗ.....	209
<i>Лисюк Ю.В.,</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ.....	212
<i>Ватажєко П.</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ І БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС.....	215
<i>Шубєрт О.А.</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	217

Гайдабура Михайло – письменник	С. Вербова Полотівського р-ну
Лісняк Василь – поет	С. Вербова Полотівського р-ну
Компанієць Лідія – поетеса, кінодраматург	С.Григорівка Полотівського р-ну
Кульбак Лідія – поетеса	
Сацький Олександр – письменник, кіносценарист	С. Іванівка Полотівського р-ну
Боршевський Василь – літературознавець	М. Пологи
	С. Новоселівка Полотівського р-ну
Кетков Олександр – літературознавець, перекладач	С. Зеленівка Приморського р-ну
Вівчар Ганна – поетеса	С. Садове Токмацького р-ну
Ласков Михайло – поет	М. Токмак
Симоненко Петро – прозаїк, критик, перекладач	М. Токмак
Шостах Олександр – поет	С. Давидівка Якимівського р-ну
Гельнюк Станіслав – поет, прозаїк, критик, перекладач	С. Іскрівка Якимівського р-ну

Література:

1. Домалега Т. Причастіть високого слова. – Запоріжжя, 2002. – 94 с.
2. Корицька Г.Р. Література рідного краю: Навчально-методичний посібник. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 72 с.
3. Література рідного краю: Навчально-методичний посібник / Упорядник Корицька Г.Р. – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – 208 с.
4. Корицька Г. Творчість А.Каценка: проблематика і поетика. – Дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 – Запоріжжя, 2006. – 182 с.
5. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник / За редакцією Н.Й.Волошиної. – К.: Ленвіт, 2002. – 344 с.
6. Письменники Запорізького краю. – Запоріжжя: Хортиця, 2002. – 580 с.
7. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська література. 5-12 класи. – Київ-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
8. Савур-могила. Легенди і перекази Нижньої Наддніпрянщини / Упоряд. і авт. приміт. В.А.Чабаненко. – К.: Дніпро, 1990. – 261 с.
9. Шашкевич М. Азбука і алфавіт. – У кн.: Шашкевич М., Вагилевич І., Головацький Я. Твори. – К., 1982.
10. Українсько-російський літературно-художній та громадсько-політичний часопис Запорізької обласної Ради «Хортиця» (2001-2011 рр.).

УДК 378.094

*Коралюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри математики
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК УМОВА ПРОДУКТИВНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

В статті розглянуті особливості формування позитивної мотивації вивчення математики в коледжі як одного з педагогічних умов продуктивності самостійної роботи студентів.

The article deals with the features of forming of positive motivation of studying the mathematics in a college as one of the pedagogical preconditions of the productivity of independent work of the students

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов колледжа, продуктивная самостоятельная работа, уровень учебной мотивации.

Keywords: independent work of the collegians, the productive independent work, the level of educational motivation.

Демократичні зміни в соціально-економічному розвитку України, процеси інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір, реалізація стратегії навчання впродовж усього життя обумовлюють посилення уваги науковців до відшукування вирішення питання раціональної організації самостійної роботи учнів, студентів.

Педагогічна проблема самостійної роботи є багатогранною. Окремі її аспекти знайшли відображення в працях А.Алексюка, В.Беспалька, С.Гончаренка, М.Єрецького, Н.Журавської, В.Загвязинського, Н.Кульміної, В.Козакова, Н.Ничкало, П.Підкасистого, Н.Сидорчук, М.Солдатенка, А.Цюприка та ін. Проте в повному обсязі наукову базу для ефективної організації самостійної роботи в освітніх закладах різного рівню дотепер ще не напрацьовано.

У вищій школі самостійна робота студентів є важливою частиною навчального процесу. Самостійна робота відіграє вирішальну роль у підготовці спеціаліста, адже саме в ході самостійного навчання майбутні фахівці оволодівають методами здобуття знань для продовження власної освіти з метою формування професійної компетентності. У ВНЗ I-II рівнів акредитації накопичено значний досвід в її організації, але багато напрямків цієї проблеми наразі залишаються не розробленими.

Політичні та економічні зміни знаходять відображення в системі підготовки молодших спеціалістів у коледжах. У демократичному суспільстві не вдається примусити студентів наполегливо навчатися, їх можна лише спонукати до активної самостійної праці, мотивуючи їх навчальну діяльність. Тому нині важливим є створення належних педагогічних умов організації самостійної роботи студентів коледжів для забезпечення її продуктивності.

Отже, метою даної статті є визначення таких умов, обґрунтування необхідності формування позитивної мотивації в процесі навчання в коледжі.

Результати категоріального аналізу, а також дослідження специфіки навчального процесу дозволили сформулювати: *самостійна робота студентів коледжу* – це вид навчальної діяльності в коледжі, спрямований на засвоєння студентами нових знань, удосконалення навичок самостійного пізнання, формування практичних умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності; вона організовується та скеровується викладачем, але відбувається без його безпосередньої участі.

Для нагромадження системи в організації самостійної роботи студентів коледжу широке коло можливостей відкриває математика. У процесі вивчення цієї дисципліни розвивається дослідницька майстерність, логічне мислення, формується вміння виділяти головне, вести альтернативні пошуки засобів та знаходити декілька способів розв'язування задачі тощо. Під час самостійної роботи з математики студенти набувають практичних умінь і навичок проведення розрахунків, оперування формулами, оцінювання результату з практичної та наукової точок зору тощо. Крім того, що математика є однією з наук, де всі методи, технології й методики розробляються на понятійній основі, але лише вона водночас адаптована й до рівня навчального змісту. Це обумовлює можливість на змісті математики сформувати здатність учня до будь-якого рівня діяльності [6, с. 26].

Традиційно для опису, характеристики педагогічних процесів використовуються терміни ефективність і результативність. У наших дослідженнях ми оперуємо поняттям „продуктивність”, яке останнім часом вживається все частіше, але, оперуючи ним, дослідники в багатьох випадках не дають чіткого визначення поняття, що призводить до неоднозначності в його тлумаченні.

В основі терміна – слово „продукт” (від лат. productus – зроблений). В українській мові „продуктивний” – це „той, який сприяє одержанню бажаного результату” [5, с. 779]. Продуктивність діяльності – характеристика, що відображає співвідношення між корисністю результатів за певний час і витратами на них [2, с. 347]. Оскільки самостійна робота є одним із видів цієї діяльності, то цю характеристику можна використати й для вимірювання якості самостійної роботи студентів.

Спираючись на дослідження Н. Кузьміної та висновки, зроблені О. Дубасенюк і Н. Сидорчук [3; 4; 7], *самостійну роботу студентів коледжу* будемо вважати *продуктивною* в тому випадку, коли в процесі її здійснення в студентів формуються бажані якості й не виникають при цьому негативні побічні продукти. Отже, якщо самостійна робота спрямована на оволодіння студентів методами самостійної роботи, формування навичок самостійної праці, самоосвітніх умінь, підвищення рівня професіоналізму, відповідальності, набуття якостей самостійності, то вона є продуктивною.

Зауважимо, основні й побічні (додаткові) розрізняють серед продуктів будь-якої діяльності. Основний продукт – це результат реалізації поставленої мети. Зокрема, основним продуктом самостійної роботи студента можна вважати засвоєні ним нові знання та практичні вміння, а також такі бажані зміни в особистісній сфері, як-от: набуття самостійності, соціального досвіду, сформованість умінь і навичок самостійної праці, усвідомлення потреби в якісних знаннях, позитивні зрушення в мотивації навчання тощо.

Побічний продукт можна розглядати як таке, що з'являється саме по собі в ході досягнення основного продукту [7]. Цей поділ відбувається незалежно від співвіднесення їх із предметом діяльності. Додаткові продукти (позитивні, негативні або нейтральні) можуть походити не тільки від предмета діяльності, але й залежати від інших її структурних елементів, зокрема від суб'єкта, процесу, умов [3]. Так, надмірні самостійні заняття з математики можуть призвести не лише до поглиблення знань студентів, але й, за певних умов (перевантаження, недотримання спеціальних норм під час користування комп'ютером тощо), спричинити небажані наслідки, як-от: підвищення стомлюваності, погіршення окремих показників здоров'я, тобто появу додаткових негативних продуктів.

Таким чином, результативність, ефективність і продуктивність спрямовані на аналіз та оцінку результатів діяльності, але лише остання не залишає поза увагою обов'язкову наявність додаткових продуктів.

Під час виділення педагогічних умов організації продуктивної самостійної роботи ми виходили з положення, що умови визначають те середовище, ситуацію, в якій виникають, існують і розвиваються події, процеси. Особливістю є те, що умови самі, без участі людини, не можуть стати „визначально-продуктивними”. Педагогічними умовами вважають сукупність об'єктивних і суб'єктивних можливостей, що забезпечують успішне виконання завдань навчання й виховання. У вищих навчальних закладах умови лише створюють сприятливі можливості для студентів у здобутті знань, формуванні умінь і розвитку навичок.

Нами визначено взаємопов'язані *педагогічні умови*, які забезпечують підґрунтя для організації продуктивної самостійної роботи студентів коледжу в процесі навчання математики:

- 1) діагностивання реального рівня знань, умінь, навичок, ступеня навчальної мотивації, працездатності та здійснення типологічного розподілу студентів;
- 2) створення методичного забезпечення самостійної роботи, яке містить багатоваріантні різноманітні завдання з дисципліни, завдання міжпредметного характеру, а також професійного спрямування;
- 3) забезпечення дійового управління на всіх етапах її організації;
- 4) формування позитивної мотивації самостійного навчання;
- 5) створення сприятливої емоційної атмосфери на заняттях, налагодження партнерської взаємодії між викладачем і студентами в процесі навчання.

Зупинимося більш докладно на умові *формування позитивної навчальної мотивації*.

Під час дослідження проблеми організації продуктивної самостійної роботи студентів ми спиралися на результати сучасних психолого-педагогічних пошуків і виходили зі структури самостійної роботи, виділяючи два її основні компоненти: мотиваційний і когнітивний. Когнітивний аспект визначається особливостями процесів сприйняття, мислення, пам'яті, властивостями першої системи та вміщує способи, процес і результат діяльності. Мотиваційний – характеризує готовність навчатися, спонукання до дії, він відповідає мотивам, які, в свою чергу, встановлюють близькі й кінцеві цілі навчальної діяльності, обрання засобів і способів їх досягнення.

Аналіз наукових джерел, спостережень за діяльністю студентів у процесі самостійної роботи, бесід та інтерв'ю з викладачами коледжів, даних експериментів, синтез та узагальнення одержаної інформації дозволили зробити висновок, що продуктивність самостійної роботи як складне динамічне явище змінюється під впливом певних психолого-педагогічних факторів. Фактори розглядаються як головні зовнішні та внутрішні причини, що зумовлюють підвищення продуктивності й можуть бути скориговані або врегульовані в межах навчального процесу в коледжах.

Для визначення факторів продуктивності самостійної роботи було проведено дослідження особливостей навчальної діяльності студентів першого курсу Житомирського автомобільно-дорожного коледжу методом факторного аналізу. У кореляційну матрицю увійшло 17 психолого-педагогічних *показників продуктивності самостійної роботи студентів коледжів*: 1) задоволеність результатами власної праці; 2) успішність; 3) бажання навчатися; 4) працездатність; 5) зацікавленість у майбутній професії; 6) сумлінність у навчанні, старанність; 7) організованість; 8) наполегливість; 9) інтерес до певних навчальних предметів; 10) витримка, вміння керувати емоціями; 11) цілеспрямованість; 12) впевненість у власних силах; 13) рухливість, швидкість реакції; 14) самостійність; 15) пізнавальний інтерес; 16) систематичність і послідовність у діях; 17) працелюбність. Ці фактори було визначено за допомогою пілотажного обстеження викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів Житомирської, Рівненської та Одеської областей. Учасникам було запропоновано вказати ті ознаки навчальної діяльності й, зокрема самостійної роботи, які, на їх думку, найбільшою мірою впливають на продуктивність самостійної праці студентів. У остаточний варіант було вміщено параметри, які набрали під час пілотажу не менше 75 % позитивних висловлень.

Методом факторного аналізу одним із показників продуктивності самостійної роботи було визначено *рівень навчальної мотивації*, що узгоджується з висновками науковців (Л. Божович, О. Гребенюк, І. Зайцева, Н. Копейна, Г. Щукіна, І. Якіманська та ін.), які досліджували проблеми впливу індивідуальних особливостей студентів на організацію їх самостійної роботи.

Діяльність людини завжди обумовлена мотивацією, її цілями, волею. Мотив виступає джерелом діяльності, ініціює її, виконує функцію спонукання до дії. Виділяють *зовнішні* (прагнення отримати певний розвиток у навчанні, набути нові знання, придбати нових товаришів тощо) та *внутрішні* (самовизначення, самовдосконалення, намагання отримати заохочення та ін.) мотиви навчальної діяльності [8, с. 231]. Від того, якими мотивами керується студент, чого він прагне досягти, залежить його ставлення до навчання, успішність.

Молода людина, яка вступила до коледжу, володіє суб'єктивною та об'єктивною готовністю до навчання у ВНЗ. Більшість першокурсників позитивно налаштовані на навчання. Для них вступ до коледжу – це важливий крок на шляху в доросле життя. Проте педагоги, які викладають математику в коледжах, зустрічаються з певними труднощами. Цю навчальну дисципліну традиційно визнають складною, звідси – упереджене ставлення до неї в значній частині студентів („надто важко, я ніколи не навчуся” – вважають 35,6 % опитаних), винесене ще зі школи. Крім того, викладачам доводиться враховувати окремі проблеми психологічного плану (неправильне оцінювання першокурсниками власних можливостей, невміння керувати своїми емоціями тощо).

Результати ознайомлювальних контрольних робіт свідчать, що значна частина студентів коледжів мають недостатні базові знання з математики. До того ж у дослідженнях відзначено й практикою підтверджується, що досить часто ступінь підготовки студентів-першокурсників, навіть при однакових оцінках в атестатах, значно відрізняється. Серед указаного контингенту спостерігається також несформованість умінь і навичок самостійної праці. Наприклад, тільки 15,2 % першокурсників коледжів можуть самостійно скласти конспект опрацьованого матеріалу, 11,3 % – уміють обирати раціональну послідовність навчальних дій під час виконання певного завдання, 10,8 % – володіють навичками самоконтролю. Крім того студенти зізнаються у відсутності осягання працювати над матеріалом самостійно, не усвідомлюють необхідності самостійної роботи для одержання якісної освіти. В їх розумінні вчитися – це слухати й відтворювати пояснення викладача. Такої думки дотримується переважна більшість першокурсників (86,3 %). Звідси, за висновками дослідників, якщо в студента немає дієвих мотивів вивчати математику, то успішність його навчання, продуктивність самостійної роботи буде досить низькою.

Самостійна робота студентів, як і навчальна діяльність, полімотивована. Конкретними мотивами можуть бути інтерес до предмета, бажання стати справжнім фахівцем, зацікавленість в одержанні стипендії тощо. Закономірно, що різні за змістом мотиви неоднаково впливають на якість самостійного здобування знань. Продуктивна самостійна робота потребує особливої мотивації. Інтереси студентів коледжів концентруються навколо майбутньої професії, тому варто узгоджувати зміст і характер самостійної роботи зі значущими мотивами студентів. Забезпечення позитивної мотивації орієнтуватиме їх на творчу роботу, самовдосконалення, фахове тростання в обраній галузі.

Продуктивність самостійної роботи кожного студента, як було вказано вище, характеризує *рівень навчальної мотивації*. Його можна встановити за допомогою методу шкал [1], який було адаптовано нами для визначення трьох ступенів мотивації:

- студентів з III (*високим*) рівнем мотивації вирізняє глибоке розуміння необхідності освіти, набуття спеціальності, бажання стати фахівцем у своїй майбутній професії. Такі студенти мають стійкі пізнавальні інтереси, їх характеризує глибоке почуття обов'язку, цілеспрямованість і наполегливість в оволодінні знаннями.

- на II (*середньому*) рівні можна виділити різноманітні мотиви: особистісні, мотиви обов'язку, відповідальності, а також розуміння необхідності набуття професії. Однак усі позитивні мотиви пов'язані лише із результативною стороною процесу навчання, орієнтовані на успіх, досягнення певного результату. Студенти виявляють інтерес до навчання, але в більшості цей інтерес чітко спрямований. Такі студенти вирізняють навчальні предмети, які вважають найбільш необхідними для себе в майбутньому, мають практичну значимість або просто цікаві. На заняттях із цих предметів вони активні, організовані. На інших уроках намагаються бути непомітними, одержати оцінку, доклавши найменших зусиль;

- I (*низький*) рівень мотивації характеризується аморфністю, ситуативністю, нетривалістю пізнавальних інтересів у студентів. До змісту навчання такі студенти байдужі, у них відсутні потреби й бажання оволодіти знаннями, але є розуміння необхідності одержання документа про освіту. Навчаються такі студенти під впливом зовнішніх умов: примушують батьки, викладачі, потрібно задовільно складати заліки, іспити, аби не бути відрахованим із навчального закладу, тощо.

Для практичного вирішення питання формування стійкої позитивної мотивації до навчання ми виходили з положення: навчальна мотивація формується під дією всієї системи педагогічних впливів, але найбільше можливостей для виховання мотивації у викладача безпосередньо під час занять.

На основі результатів досліджень у галузі педагогіки, психології, а також унаслідок власних пошуків установлено, що продуктивність самостійної роботи в процесі навчання математики в коледжі підвищується тоді, коли взаємодія педагога й студентів розгортається відповідно до структури навчальної діяльності студентів. Успіх процесу формування мотивації до навчання, самостійної праці залежить не лише від якостей, уже притаманних особистості, але й від уміння педагога викликати певні, необхідні для даного виду самостійної діяльності мотиваційні стани, від його вміння підтримати їх протягом заняття або в позааудиторний час, а також закріпити цей результат (рис. 1).

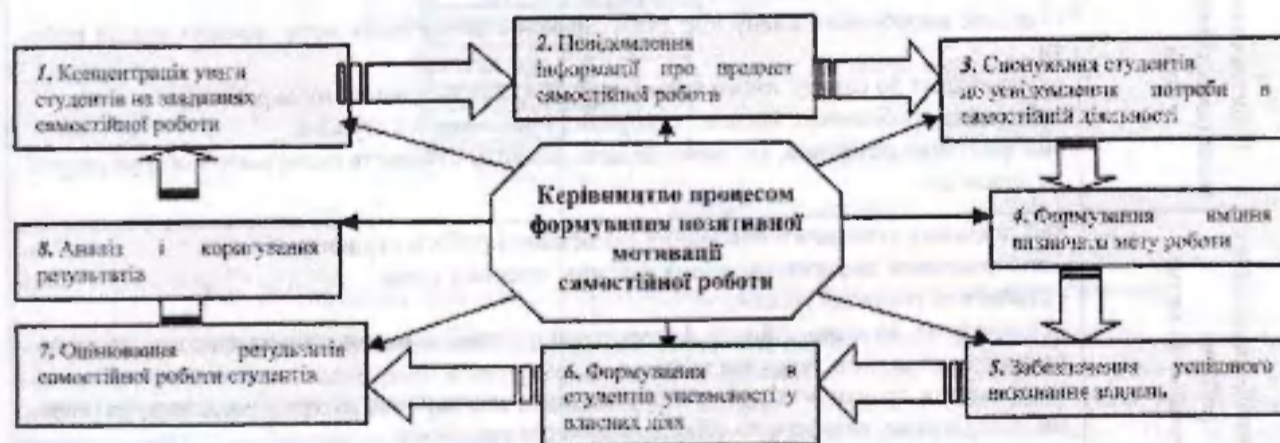

Рис. 1. Керівництво процесом формування позитивної мотивації самостійної роботи студентів коледжів

У процесі організації самостійної роботи свої дії викладач повинен узгоджувати з послідовністю мотиваційних станів студентів, завдяки чому забезпечувати їх найбільшу активність. У таблиці 1 наведено методичні прийоми, комплексне використання яких дає можливість здійснювати педагогічний вплив на мотиваційну сферу студентів коледжів у ході навчання математики. Таким чином досягається керівництво процесом формування позитивної мотивації самостійної роботи.

Таблиця 1

Мотиваційна основа діяльності студентів	Діяльність викладача
1. Задження уваги на заняттях самостійно	<p>Керівництво увагою всієї групи студентів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - активізація уваги студентів за допомогою наочності та технічних засобів навчання, використання експерименту; - демонстрація зразків оформлення робіт; - постановка проблемних питань, а також питань, пов'язаних із майбутньою професією, життєвим досвідом; - здійснення міжпредметних зв'язків у процесі викладання математики; - формування в студентів загальнонаучних умінь та навичок (організованість, дисциплінованість, дотримання норм культури праці, техніки безпеки тощо).
2. Усвідомлення змісту самостійної роботи	<p>Інформування про зміст самостійної роботи, її особливості:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розкриття наукової та практичної значущості матеріалу, який пропонується для самостійного опрацювання; - установлення зв'язків із спеціальними дисциплінами, технікою, виробництвом; - акцентування важливості знання математики для правильного розуміння навколишнього світу, здобутків науково-технічного прогресу; - використання прийомів, які підкреслюють необхідність набутих знань та вмінь у майбутній професії; - роз'яснення й попередження типових і вірогідних помилок у самостійній роботі та ін.
3. Вбір мети (уся діяльність повинна бути в самостійній роботі)	<p>Спонування студентів до усвідомлення потреби в самостійній діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виділення значущості теоретичних знань для розуміння причин і наслідків природних і технологічних процесів; - реалізація професійної спрямованості математики; - використання в процесі навчання історичних відомостей, цікавих фактів; - актуалізація мотивів обов'язку, відповідального ставлення до навчання; - підтримка ініціативи студентів тощо.
4. Визначення мети самостійної роботи	<p>Формування в студентів уміння визначати мету діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - роз'яснення мети й завдань самостійної роботи; - спільне вироблення плану дій, стимулювання визначення мети окремих етапів роботи; - спонування до самостійного встановлення й обґрунтування мети роботи; - розробка проблемних завдань, створення проблемних ситуацій; - використання прийомів, які допомагають навчити студентів планувати й обґрунтовувати власні дії.
5. Здійснення самостійно роботи (просування до мети)	<p>Забезпечення успішного виконання самостійної роботи студентами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання диференційованих завдань, опорних схем; - створення ситуацій успіху; - спонування до самостійного формулювання проблеми, висунення гіпотез, пропонування способів розв'язування задач і т. д.; - організація практичних дій із підручниками, навчальною літературою, інструктивними матеріалами, електронно-обчислювальною технікою; - застосування прийомів, які виховують професійно важливі людські якості (вміння долати перешкоди, витримка, терпіння та ін.); - прийомів, що дозволяють зменшити стомлюваність студентів, тощо.

<p>6. Одержання операційної інформації, яка дозволяє коригувати самостійну роботу, зміцнювати впевненість у власних діях.</p>	<p>Підтримування в студентів впевненості у власних діях:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення оперативного зворотного зв'язку під час самостійної роботи (роз'яснення, посилання на джерела, інструкції, нагадування, формулювання допоміжних питань, розподіл повного обсягу самостійної роботи на окремі частини); - виділення раціональних моментів у діях студентів; - створення сприятливої емоційної атмосфери (підбадьорювання, заохочування й т. д.); - застосування прийомів, які привчають студентів обґрунтовувати власні дії, контролювати якість виконання роботи; - попередження типових помилок; - організація взаємодопомоги між студентами та ін.
<p>7. Представлення результатів роботи</p>	<p>Оцінювання викладачем результатів самостійної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення рівня теоретичних знань і практичних умінь студентів; - урахування ступеня самостійності під час виконання роботи, ініціативності, відповідальності, цілеспрямованості; - висловлювання зауважень, побажань; - стимулювання, заохочення до подальшої самостійної праці.
<p>8. Самооцінка власних дій (емоційне ставлення до результату, оцінки)</p>	<p>Аналіз і коригування результатів самостійної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - узагальнення результатів із урахуванням особистісних навчальних досягнень, застосуванням диференційованого підходу до студентів; - навчання прийомів самоконтролю; - демонстрація найбільш типових помилок; - зосередження уваги окремих студентів на помилках, які для них є неочікуваними, вказівка щодо способів їх виправлення, повторення відповідного теоретичного матеріалу; - підведення підсумків роботи, акцентування її значущості, прояв педагогічного оптимізму.

Продуктивність самостійної роботи студентів, для яких застосовувалися описані прийоми, досліджувалася в ході педагогічного експерименту відповідно до порівняльної наукової стратегії дослідження. Порівняльний метод реалізовувався шляхом зіставлення результатів діяльності експериментальних і контрольних груп студентів коледжу. Анкети для методу шкал студенти заповнювали на початку експерименту й ще тричі на різних його стадіях, що дозволило в динаміці простежити зміни показників рівня мотивації та виявити тенденції розвитку (рис. 2).

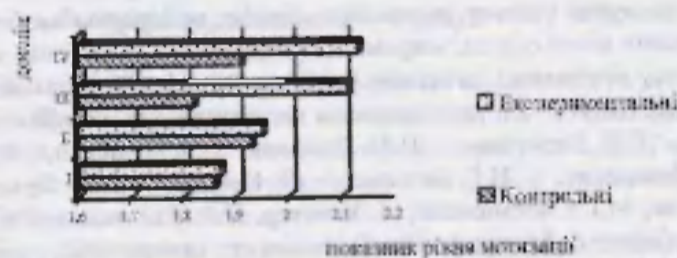

Рис. 2. Динаміка рівня навчальної мотивації студентів упродовж експерименту

Отже, спочатку в студентів усіх груп майже однаковий рівень мотивації вивчення математики. Цей показник протягом навчального року в контрольних групах змінюється дуже повільно і є значно нижчим, ніж у групах, де організація самостійної роботи відбувалася за експериментальною системою. Для студентів коледжу, навчання яких організовувалося традиційно, характерні також коливання рівня мотивації. Він збільшується ближче до екзаменаційної сесії, тобто можна припустити, що це обумовлене бажанням уникнути проблем у зв'язку з нескладеним іспитом. В експериментальних групах мотивація навчання стрімко зростає в міру впровадження запропонованих прийомів. Це свідчить про підвищення інтересу до навчання, усвідомлення необхідності володіння вміннями й навичками самостійної праці в майбутній фаховій діяльності, а отже, про зростання продуктивності самостійної навчальної роботи.

Упровадження основних положень дослідження в навчальних закладах I-II рівнів акредитації, відгуки викладачів цих освітніх установ, бесіди з їх керівниками дозволили зробити висновок про позитивне ставлення до запропонованої організації самостійної роботи студентів.

Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого наукового пошуку потребує, зокрема, вивчення зарубіжного досвіду організації самостійної роботи в коледжах у сфері досліджуваної проблеми.

Література:

1. Гребенюк О. С. Формирование интереса к учебной и трудовой деятельности у учащихся средних профтехучилищ / Олег Семенович Гребенюк. – М. : Высш. шк., 1986. – 48 с. – (Профессионально-техническое образование).
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351, [1] с. – (Серія „Альма-матер“).
3. Дубасенюк О. А. Професійна виховна діяльність педагога: досвід порівняльного дослідження : [монографія] / Олександра Антонівна Дубасенюк. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 192 с.
4. Кузьміна Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Нина Васильевна Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1989. – 167 с.
5. Новий тлумачний словник української мови : [у 5 т.] – К. : Аконт, 2000. – Т. 3. – 927, [1] с.
6. Петерсен Л. Г. Непрерывное образование на основе деятельностного подхода / Л. Г. Петерсен // Педагогика. – 2004. – № 9. – С. 21–27.
7. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування : [монографія] / Нінель Герандівна Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. – 168 с.
8. Ягупов В. В. Продуктивне навчання / В. В. Ягупов // Сучасні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – К.–Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. – Вип. 2. – Ч. II. – С. 497–503.

УДК 371.2 (09)

*Костюшко Ю.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені І. Франка)*

ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

Логика подготовки педагогов-профессионалов видится в социально-психологической учебе, которая призвана развивать духовность в личности учителя путем тренинга. Рассматривается специфика этого процесса и его осмысления в трудах отечественных и зарубежных ученых.

Teachers-professionals training logic is implied in socio-psychological studies, which are ought to develop spirituality in the personality of a teacher by means of training. The peculiarities of this process and his analyses in the works of foreign and our country's scientists are discussed.

Ключевые слова: *социально-психологический тренинг, психологические состояния, педагогическая деятельность.*

Keywords: *sociopsychological training, psychological states, pedagogical activity.*

Однією з універсальних цілей освіти, зокрема й професійної є підготовка молодих людей до їх майбутньої трудової діяльності. Тому проблеми підготовки фахівців у професійній школі є об'єктом уваги педагогічної науки вже декілька десятиліть. Їх досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці (Н.В. Абашкіна, В.Ю. Биков, Ю.Я. Бобало, Г.П. Васянович, П.М. Воловик, Р.С. Гуревич, О.А. Дубасенюк, І.А. Зялюк, Я.Г. Камінецький, О.Е. Коваленко, Н.Г. Ничкало, Т. Нейлор, Л.П. Пуховська, Л.М. Романишина, В.К. Сидоренко, С.О. Сисоєва, М.І. Сметанський, І. Хейстер, П.А. Яковишин, Т.С. Яценко та ін.). Проблемам формування готовності особистості до професійної діяльності присвячені дослідження К.О. Абульханової-Славської, Г.О. Балла, А.В. Брушлинського, С.Я. Батишева, О.М. Леонтьєва, Я.Л. Коломинського, Н.Л. Коломинського, В.В. Чебишевої та ін. Починаючи з 1998 року в Україні було захищено близько 700 дисертацій зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Відтак, надзвичайно актуальною у наш час постає проблема професійної освіти. Метою нашої статті є обговорення, на наш погляд, найбільш важливих й глибинних проблем у цій галузі та спроба дати рекомендації щодо їх вирішення.

Проблема психолого-педагогічної підготовки студентів вищих закладів освіти до професійної діяльності надто актуальна у наш час, коли стали очевидними суперечливі проблеми шкільної реальності, пов'язані саме з особистісним розвитком та професіоналізмом учителя. Численні видатні педагоги минулого, такі, як А. Дістервег, Я.А. Коменський, Дж. Локк, А.С. Макаренко, Й.Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В.О. Сухомлинський та К.Д. Ушинський, педагоги-новатори, батьки та діти висунули чимало вимог як до особистості, так і до професійних якостей та вмінь учителя. У наш час на терені колишнього СРСР слід відзначити два центри – Міжнародна Акеологічна Академія наук (м. Санкт-Петербург) та Інститут педагогіки та психології професійної освіти Академії педагогічних наук (м. Київ), – які фундаментально і системно займаються різними аспектами становлення майбутніх професіоналів.

У проблемі підготовки майбутніх спеціалістів, розкритої у психолого-педагогічних дослідженнях, на нашу думку, можна виділити наступні базові підходи: традиційний, технологічний, модульно-рейтинговий, соціально-психологічний тренінг та інтегрований.

Для традиційного підходу характерним є визначення мети підготовки, яка реалізується через завдання та зміст (часто виступає основним засобом), вказуються види навчальної діяльності: теоретичні та практичні (моделювання педагогічних ситуацій, мікрорішення, педагогічні рольові ігри тощо), виділення групи необ-